

Ohlédnutí druhé za profesním a veřejným životem

Narodil jsem se 22. 5. 1907 na Moravě v Bystřici p. Hostýnem v rodině obchodníka jako druhý ze sedmi dětí. V rodišti jsem absolvoval obecnou a měšťanskou školu.

Na můj vývoj mělo vliv několik faktorů. Byly to především strádání, bída a hlad za první světové války, kdy péče a starost o tři mladší sestry (otec byl ve válce, matka se starala o obchod a později vážně ochuravěla) mě vedly k samostatnosti a odpovědnosti. Pozdější všestranná sportovní činnost v Sokole mě podněcovala ke stále větší náročnosti na sebe (později také na spolupracovníky) a vedla mě k cílevědomé a racionální týmové práci. Pozitivním vlivem těchto impulsů jsem dosáhl výborných výsledků ve studiu, ve vojenské službě, při kantorském působení na školách, ve Výzkumném ústavu pedagogickém (VÚP) i v období důchodovém při veřejně prospěšných činnostech.

Po maturitě s vyznamenáním na UÚK v roce 1926 jsem působil do roku 1933 na dvou obecných školách a Dívčí měšťanské škole Karolíny Světlé v Kroměříži. Moje učitelské začátky byly v letech 1929-31 přerušeny presenční vojenskou službou. Po úspěšném absolutoriu školy pro záložní důstojníky v Košicích v roce 1930 (oceněném vyznamenáním a věcným darem ministra obrany za prvenství při závěrečných písemných i tělesných zkouškách) jsem nastoupil a sloužil u 3. pěšího pluku Jana Žižky z Trocnova v Kroměříži.

Snaha po zdokonalování, po tvůrčím uplatňování, mě v roce 1933 přivedla na Pokusnou školu měšťanskou ve Zlíně. Tamní atmosféra, kolektiv nadšených pedagogů a kvalifikovaných odborníků, vedených ředitelem Stanislavem Vránou, na mne hluboce zapůsobily a předurčily další životní dráhu. Se svými kolegy v odborné sekci pro tělesnou výchovu, jejíž vedením jsem byl pověřen, jsme vypracovali a postupně realizovali moderní koncepci tělesné výchovy. Naše výchovně a výkonnostně koncipované pojetí tělesné výchovy, plnící v pedagogickém systému a režimu školy svou specifickou všestranně rozvíjející, preventivní a vyrovnávací funkci, se plně osvědčilo a bylo všeobecně uznáváno. Po několikaletém ověřování byla tato koncepce úspěšně aplikována ve školách celého zlínského okresu a po r. 1945 měla rozhodující vliv na směr a vývoj školní a veřejné tělesné výchovy v celém státě.

Ve Zlíně jsme se naučili dívat na školské problémy očima minulosti, současnosti i budoucnosti. To nás povznášelo k tomu, že jsme se žákům věnovali celou svou osobností a společenskou odpovědností. Žáci reflektovali a spláceli naše citění a snažení, byli zvědaví, vstřícní a otevření. Projevovali se tak, jak jsme se chovali my k nim. Kritériem naší práce se stalo vlastní svědomí a odměnou vděčná odezva žáků a rodičů.

Racionální a emocionální tělesná výchova vyžadovala promyšleně vybudovaná a dobře vybavená zařízení. K okamžité potřebě byly narychlo zřízeny v budově školy dvě provizorní tělocvičny a nezastavěný prostor okolo školy umožnil vybudovat následně moderní sportovní areál s tělocvičnou (sálem o rozměrech 36 x 16 x 6,5 m s možností rozdělení na dvě samostatné tělocvičny) a příslušenstvím (kabinetem pro učitele, šatnami, umývárny, nářadovnou). Nové venkovní hřiště sloužilo sportovním hrám, jeho součástí byl gymnastický koutek a v zimě bylo proměněno v kluziště. V blízkosti školy byl upraven terén pro základní lyžařský výcvik, na Hradisku vybudována lesní osada pro táboření a sportování v přírodě, na jednom ze Zbožnovských rybníků středisko pro plavání a veslování a na Tesáku v Hostýnském pohoří středisko pro sjezdové lyžování.

Sponzorem těchto projektů a provozovatelem nových zařízení byla firma BAŤA. Před vypracováním ideových návrhů na jednotlivá tělovýchovná zařízení jsem na náklady této firmy navštěvoval v českých zemích nejlepší objekty toho druhu, moje návrhy schvalovalo a realizovalo stavební oddělení fy BAŤA. Nelze zapomenout na moje první setkání s Janem Antonínem Baťou. Jednalo se o projekt na tělocvičnou budovu, který překračoval sumu půl milionu korun a tak jej schvaloval nejen generální ředitel firmy p. Dominik Čipera, ale i sám J. A. Baťa.

Předložil jsem mu plány a rozpočet, pečlivě si vše prohlédl a dožadoval se, aby pod stropem tělocvičného sálu byla instalována běžecká dráha, jakou prý viděl a využíval při svém pobytu v USA. Marně jsem se mu snažil vysvětlit rozdíl mezi školní tělocvičnou a atletickou halou. Naše dohadování se stupňovalo do chvíle, kdy ve stavu rozechvění jsem se odvážil říci: „*Pane Baťo, někdo rozumí strojům a botám, já trochu tělesné výchově!*“ Baťa na mě vzhlédl a beze slova projekt a rozpočet podepsal.

Dobře si mně zapamatoval a v letech 1936-39 jsem se stal (na doporučení ředitele Čipery) jeho osobním kondičním cvičitelem. Po jednom z ranních cvičení mě J. A. Baťa požádal o názor na „Tomášov“ - školu pro vybrané mladé muže Baťovy školy práce (BŠP), připravované pro služby v zahraničí. Po získání potřebných informací jsem mu předložil návrh svého pojetí „*Anglického institutu BŠP*“, na která Baťa reagoval tak, že jsme spolu objeli kraj a vybrali vhodný objekt v Březolupech. Já byl pověřen organizací a sledováním průběhu realizace tohoto projektu s cílem zahájit školní výuku pod mým vedením k 1. 9. 1939. Naše plány padly 15. března obsazením Československa.

Po skončení druhé světové války jsem byl povolán do Výzkumného ústavu pedagogického (VÚP), založeného v roce 1945 v Praze. Odborová skupina učitelů v Praze připravovala pod vedením Ladislava Koubka již za německé okupace perspektivní program pro školy v osvobozené vlasti. Byl jsem k této práci přizván jako zástupce Moravy v sekci tělesné výchovy. V roce 1943 jsem vypracoval a přednesl referát „*Náměty pro nové pojetí tělesné výchovy*“, který se setkal s příznivým ohlasem, jeho obsah byl přijat a schválen jako základ nového pojetí poválečné tělesné výchovy, zaměřené na zdraví, zdatnost a mravnost školní mládeže. Domnívám se, že především zásluhou tohoto referátu jsem byl do VÚP povolán a pověřen vybudovat a zavést v osvobozené zemi moderní systém tělesné výchovy na školách 0. – III. stupně, to je na školách mateřských, základních a středních.

Přechod ze Zlína do Prahy, do institutu tak propastně rozdílného, po r. 1948 poplatného totalitnímu režimu, nebyl pro mne snadný a nejen proto, že v prvních letech jsem byl v Praze sám, bez rodiny, za kterou jsem nepravidelně dojížděl na neděle (soboty byly pracovní) do Kroměříže. Stále bezohlednějším způsobem prosazovaná normativní školská politika byla v přímém rozporu se zájmy a možnostmi školy. Jako vedoucí oddělení tělesné výchovy a později vědecko-výzkumné skupiny jsem řešil se svými spolupracovníky otázky teorie a praxe tělesné výchovy, zahrnující oblast výzkumnou, koncepční, normotvornou a školitelskou.

Vědom si náročnosti své funkce jsem si při práci doplnil vysokoškolské vzdělání - v r. 1953 jsem získal doktorát pedagogiky, v r. 1961 hodnost kandidáta věd, v r. 1963 se habilitoval na docenta teorie a metodiky tělesné výchovy a v r. 1968 jsem byl jmenován Československou akademií věd samostatným vědeckým pracovníkem. Odborná a vědecká práce mě velmi zaujala, přinášeje nové zajímavé problémy a podněty, kterým jsem se mohl soustředěně věnovat, rozpracovávat a zkoumat.

V první polovině mého působení ve VÚP to byla především instrukčně metodická pomoc učitelstvu, ve druhé polovině vědecko-výzkumná činnost, hledající zákonitosti tělovýchovného procesu a vedoucí k jeho modernizaci na základě souběžného sledování vývoje dětí z aspektu pedagogického, lékařského a psychologického.

Za největší úspěch svého působení ve VÚP považuji prosazení některých prvků zlínského modelu školské praxe a jejich zavedení v celostátním rozsahu. Jedná se především o:

- ♣ instituci školního lékaře s pravidelnými prohlídkami a vedením zdravotních záznamů (karet),
- ♣ zvláštní tělesnou výchovu pro oslabené žáky,
- ♣ tělesnou výchovu pro žáky učňovských škol,
- ♣ systém bezpečnostní a branné výchovy,
- ♣ výchovně výcvikové lyžařské zájezdy,
- ♣ výcvik v plavání,
- ♣ školy v přírodě,
- ♣ další odborné vzdělávání učitelů.

Jako metodik a školitel i jako dlouholetý vedoucí redaktor časopisu „**Tělesná výchova mládeže**“ jsem se intenzivně stýkal s učitelstvem. Jako vedoucí laboratorních škol pro tělesnou výchovu jsem vedl praxi vybraných učitelů a řídil činnost výzkumných týmů. Ve vědecké radě ČSTV a v redakci časopisu „**Teorie a praxe tělesné výchovy**“ jsem rozvíjel spolupráci se zahraničními experty. Součinností výzkumných týmů, složených z teoretiků a praktiků byly položeny základy tělesné výchovy v Československu.

V roce 1945 jsem vstoupil do strany sociálně demokratické, ze které jsem byl při slučovací proces v r. 1948 převeden do strany komunistické. Záhy jsem rozpoznal rozporupnost mezi tím, co tato strana proklamovala a tím, co v praxi konala. Bojoval jsem proti tomu všemi dostupnými prostředky a často až do krajností. Za svou nepřizpůsobivost a neoblomnost jsem byl šikanován a trestán. Byla mně udělena ředitelská i ministerská důtka, byl jsem zbaven funkce šéfredaktora časopisu „Tělesná výchova mládeže“ a dvakrát jsem byl povolán před kárnou komisí MŠ. Mou jedinou zbraní a záštitou proti manipulaci a psychickému násilí byla všestranná pedagogická zkušenost, znalost problematiky školy, pracovní morálka a výsledky, respekt a kredit u učitelstva.

Konflikty s vedením ústavu vyvrcholily po r. 1968, když jsem v době nastupující normalizace jako jediný z VÚP napsal do kádrového dotazníku, že nesouhlasím se vstupem vojsk Varšavské smlouvy. Byl jsem postupně zproštěn funkce vedoucího výzkumné skupiny, krátce na to vedoucího oddělení a byla mně zakázána veškerá publikační činnost. V roce 1972 jsem byl penzionován.

Z přechodné deprese po ztrátě milované práce jsem se vymanil zaujetím pro svépomocnou výstavbu dvou rekreačních chat u Poříčí nad Sázavou. První jsem dal k dispozici rodině své nejstarší dcery a pro nás (mě a manželku) postavil druhou.

Zapojil jsem se do práce výboru chatové osady „*Drábovka*“ a organizoval obecně prospěšné práce (elektrifikaci 88 chat, rekonstrukci příjezdových komunikací, vedení osadního výboru). Na chatě jsem trávil většinu roku, zahradničil, studoval novou odbornou literaturu a sepsal osm obsáhlejších studií z osobního, rodinného sportovního a veřejného života.

Školská reforma devadesátých let mně natolik zaujala, že jsem se po 20 letech do pedagogického života vrátil. Počínem byl sborník „*Aktuální historie*“ (vydaný v r. 1996 nakladatelstvím Komenia). Vstoupil jsem do hnutí alternativních škol, do promyšlení a koncipování modelu základní školy 21. století, založené na přechodu od autokratického způsobu práce učitelů ke stylu demokratickému, od pasivní výuky k výuce aktivní. Projevem tohoto snažení se stala publikace „*Směřování k základní škole zítřka*“ (Fortuna, 1998) a řada statí, věnujících se transformaci základního školství. V roce 2003 Universita Pardubice vydala mou publikaci „*Jak navyknout žáky základních škol myslet, komunikovat a učit se*“ a v současné době připravuje do tisku další publikaci „*Z historie tělesné výchovy v Československé republice v letech 1933-1972*“.

Za svou pedagogickou činnost jsem byl oceněn udělením titulu **Zasloužilý školský pracovník** (1981) a **Komenského plaketou za celoživotní dílo** (1997).

V posledních dvou letech jsem se pokoušel několika zásadními články a veřejnou výzvou bojovat proti stávající konzumní kultuře, proti jejímu zhoubnému vlivu na vývoj, životní styl a charakter mladé generace.

Od loňského roku se plně věnuji otázkám obnovy a transformace Sokola, ve kterém vidím jednoho z možných spolubojovníků za ozdravení naší společnosti.

V Sokole jsem svůj veřejný život začal a v Sokole jej ukončím.